

לשון הציור: דימוי וטקסט בציור הישראלי

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
המחלקה לאמנויות

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
המחלקה לאמנויות
גלריית הסנאט במרכז המבקרים ע"ש ג'ורג' שרוט
המרכז האוניברסיטאי ע"ש סמואל ומילדה איירטון
הקמפוס ע"ש משפחת מרכוס, באר שבע

מנהלת הגלריות: יהל זקס

לשון הציור: דימיו וטקסט בציור הישראלי

**אניסה אשקר, אסף בן צבי, עדו בראל, ג'ניפר ברל, דגנית ברסט, מיכל גולדמן, דוד גינתון,
יאיר גרבוז, דוד וקשטיין, מיכל נאמן, דוד ריב, פנינה רייכמן**

16.6.2019 – 12.3.2019

אוצרי התערוכה: תלמידי/ות קורס האוצרות בהנחיית אלן גינתון – מאי אברמוב, יקרה אהרונוף, שירי בן דוד,
ארגמן גזית, נוי ג'ינו, יעל גנקין, איילת דהן, שרי דודי, ליהיא דקל, שחר חי, דנה לביב, מיכל מור, אפרת מנחם,
נעה נעים, נעמה סדן, יעל פירה, מור צפירה, יעל רומני, הדר שהרבני, מיכל שמיר

קטלוג

עיצוב והפקה: אדם חלוץ, מגן חלוץ
עריכת טקסט ותרגום לאנגלית: דריה קטובסקי
צילום: עודד לבל (עטיפה עברית), אלעד שריג (עמ' 3, 4), אלן גינתון (עמ' 6), אורון כהן (עמ' 7),
שי הלוי (עמ' 8), לנה גומן (עמ' 9), ירון וינברג (עמ' 10), מידד סוכובולסקי (עמ' 11), אברהם חי (עמ' 13),
אבי אמסלם (עטיפה אנגלית)

הדפסה: דפוס כתר, הר טוב

עטיפה עברית: עדו בראל, **משה לחץ כאן**, 2005
שריטות וצבע תעשייתי על שלט אלומיניום, 50x50
עטיפה אנגלית: ג'ניפר ברל, **רגע לפני או קצת אחרי**, 1987
אקריליק על פשתן, 150x150

כל המידות בס"מ, רוחב x גובה
כל העבודות מאוסף האמנים/יות, אלא אם צוין אחרת

© כל הזכויות שמורות, 2019

יאיר גרבוז, **הומוטקסטואל**, 2014, אקריליק על דיקט (1 מתוך 8 יחידות), 120x100
Yair Garbuz, **Homotextual**, 2014, acrylic on plywood (1 of 8 units), 120x100

לשון הציור: דימוי וטקסט בציור הישראלי

אלן גינתון

היחסים בין הסימן החזותי (הדימוי) לסימן הלשוני מלווים את ההיסטוריה של האמנות מראשיתה. שני אופני הביטוי שזורים זה בזה בדרכים שונות, וקשה להצביע על תקופה, שבה הוויזואלי היה טהור או אוטונומי לחלוטין. בציורי הכדים היוונים מופיעים שמות הגיבורים לצד דמויותיהם המצוירות. כתבי היד של ימי הביניים הם אובייקטים, שבהם לוויוזואלי ולטקסטואלי מעמד ותפקיד שווי ערך. גם כשנדרמה, לכאורה, שהדימוי מופיע בטהרתו, אפשר לראות שהסימן הלשוני לא נעלם. בציורו של יוהנס ורמיר (Vermeer), גבירה כותבת מכתב עם המשרתת שלה (71-1670), למשל, איננו רואים את טקסט המכתב, אך הוא נוכח בתמונה, ובמקרה של פיט מונדריאן (Mondrian), שביקש לנקות את הציור מכל אלמנט שאינו מופשט, הסימן הלשוני של חתימתו דמוית המונוגרמה - P.M. - הוא חלק מן התמונה.

חוקרי אמנות, בעת העתיקה ושוב בתקופת הרנסנס, ראו בציור ובשירה "אמנויות אחיות". במאה ה-18 ניסח גוטהולד אפרים לסינג (Lessing) עמדה הפוכה, כשבספרו לאוקון (1766) ניסה לבסס את האוטונומיה של כל מדיום ואת ההפרדה ביניהם, ניסיון שחזר עליו גם התאורטיקן קלמנט גרינברג (Greenberg) בשנות ה-40 וה-50 של המאה ה-20. לקראת המאה ה-20 ולכל אורכה, עד לשיא באמנות המושגית, הפכו הסימן הלשוני, האות, המילה והטקסט השלם לחלק בלתי נפרד מן האמנות החזותית, ולפעמים אפילו לדימוי עצמו (אמנות מילים). מאז המחצית השנייה של המאה ה-19 החלו אמנים לתת שמות לעבודותיהם. בכך תרמו להפיכתם לרכיב מהותי בעבודה והחדירו נוכחות של ממד לשוני, תיאור של עבודה - אקפריזיס (Ekphrasis) - לצדה. שם, ובטכניקות החדשות של הקולאז', האסמבלאז' והרדי-מייד, שהופיעו בראשית המאה ה-20 בזרמי האמנות האוונגארדיים מן הקוביזם ואילך, וכן בכל האופנים הרבים של חדירת הטקסט לתוך העבודה בשנים הבאות, עד לדומיננטיות של הטקסט באמנות המושגית, אפשר לראות את הביטוי ל"מפנה הלשוני" בתחום האמנות.

גם באמנות הישראלית ההכרה באפשרויות הרבות, הגלומות בממד הלשוני בציור, היא תופעה של שנות ה-60 וה-70 של המאה הקודמת ושל חשיפה לאמנות האירופאית והאמריקאית. ראשיתה בעבודות איקוניות של אריה ארוך, שלמד

דגנית ברסט, דיפטיכון עצוב (סכפון, למתנות הכן של המחזות, תרגום מיוונית: אהרון שבתאי), 2016
מימין: עיפרון על נייר, משמאל: אבקת פיגמנט ועפרונות צבעוניים על נייר, 65x50 ס"מ
Deganit Berest, Sad Diptych (Sappho, [You for] the fragrant-blossomed Muses' lovely gifts,
translated from Greek to Hebrew by Aharon Shabtai), 2016
right: pencil on paper, left: pigment powder and colored pencils on paper, 65x50 each

דוד וקשטיין, קולגות 4/19, 2018, טכניקה מעורבת, 58.5x42
David Wakstein, Colleagues 4/19, 2018, mixed media, 58.5x42

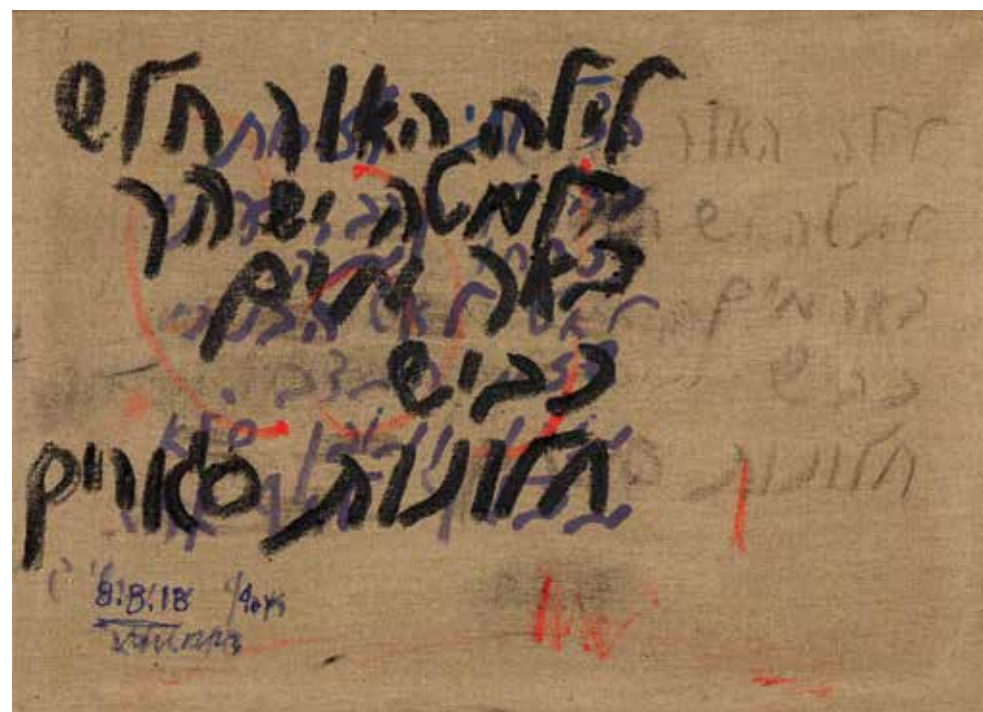

דוד גינתון, כאב (ידיים), 1974, תצלום ש/7, 42x59
David Ginton, Pain (Hands), 1974, B/W photograph, 42x59

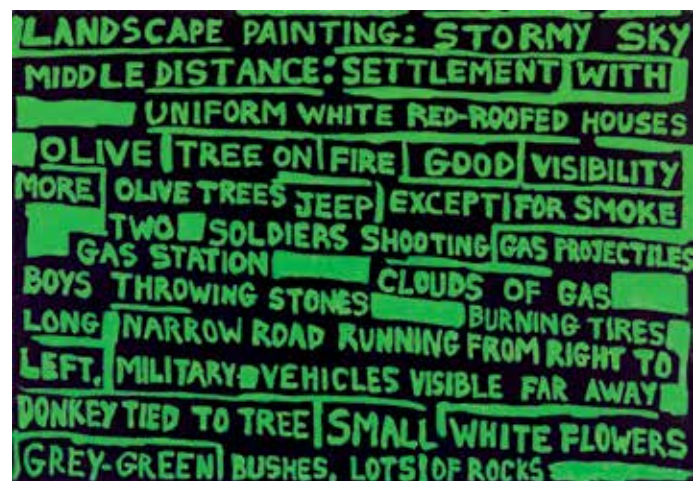
ממרסל דושאן (Duchamp), מן הסוריאליסטים ומאמנות הפופ; המשכה בדור הבא, בציורים של רפי לביא, ובעיקר במופעים המוקדמים של האמנות המושגית בארץ בתערוכה "מושג + אינפורמציה", שאצר יונה פישר במוזיאון ישראל בירושלים ב-1971, וכן ברצף של תערוכות מושגיות מבוססות-טקסט שהוצגו במחצית הראשונה של שנות ה-70. מקומה המרכזי של השפה באמנות המושגית העצים שני כיווני פעולה מנוגדים: מצד אחד אמנות פוליטית, שניזונה מן השינויים ומן השברים בחברה הישראלית לאחר מלחמת ששת הימים (1967) וביתר שאת – לאחר מלחמת יום הכיפורים (1973), ובה באה לידי ביטוי המחאה החברתית והפוליטית הגואה, שהגיעה מכיוונים שונים, לעתים סותרים. לקראת אמצע שנות ה-70, בעבודות הדור השני של האמנים המושגיים, הופיעה גם מחויבות לנושאי מגדר, דת, זהות אישית ותרבותית, קיפוח עדתי וחברתי, כחלק מן המחויבות לנושאים פוליטיים. מגמות אלה נמשכו לאורך העשורים הבאים, עד היום, במקביל להשתנות הדרמטית של החברה הישראלית. מצד אחר בלט באמנות המושגית גם, ואפילו קודם לכול, ממד פורמליסטי יותר של רפלקסיה עצמית – עיסוק באמנות עצמה. בתערוכה "לשון הציור: אמנות וטקסט בציור הישראלי" מוצגות עבודות של 12 אמנים/יות ישראלים, המכילות בתוכן שילוב של טקסט ודימוי. הטקסט יכול להיות ציטוט, ציטוט משובש, טקסט אישי, פואטי או שעשוע ובדיחה לשונית. טווח הקשרים בין הוויזואלי למילולי נע בין המסבירני לאניגמטי ובין המשלים לסותר.

אניסה אשקר, **עצמאות וכניעה**, 2015, שמן על נייר כותנה, 56x76
Anisa Ashkar, **Independence and Surrender**, 2015, oil on cotton paper, 56x76

אסף בן צבי, **למטה יש הר**, 2018, פחם ושמן על פשתן, 46x64
Asaf Ben Zvi, **Below is a Mountain**, 2018, charcoal and oil on linen, 46x64

David Reeb, **Landscape with Burning Olive Tree**, 2011–12, acrylic on canvas, 70x100
 דוד ריב, **נוף עם עץ זית בוער**, 2011–12, אקריליק על בד, 70x100

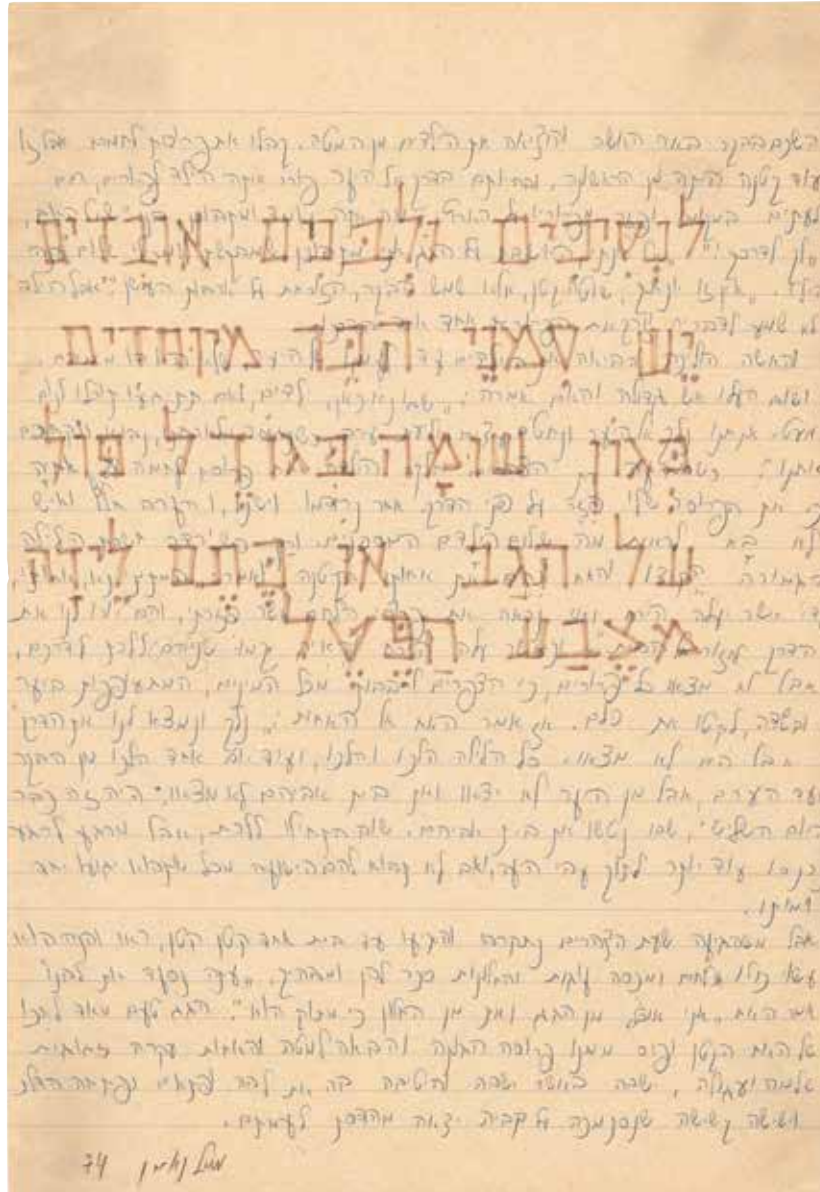
In Israeli art, too, recognition of the myriad possibilities embodied in the linguistic aspect in painting is a phenomenon associated with the 1960s and 1970s and with the exposure to European and American art. It originated in iconic works by Arie Aroch, who learned from Marcel Duchamp and the Surrealists and from Pop Art. The trend continued in the next generation, with Raffi Lavie's paintings, and mainly in the early manifestations of conceptual art in Israel in the exhibition "Concept + Information" curated by Yona Fischer at the Israel Museum, Jerusalem in 1971, and in the sequence of text-based conceptual exhibitions staged in the first half of the 1970s. The pivotal place of language in conceptual art reinforced two antithetical orientations: on the one hand, political art, nourished by the changes and rifts in Israeli society in the wake of the Six-Day War (1967) and more forcefully—following the Yom Kippur War (1973), which articulated the rising social and political protest voiced by diverse, at times contradictory, groups. In the mid-1970s, as part of the commitment to political concerns, the works of the second generation of conceptual artists delved into gender, religion, personal and cultural identity, social and ethnic discrimination. These inclinations continued throughout the following decades, to the present,

Michal Goldman, **Haaretz, Evacuation of the Bedouin at E1 Zone**, 2013, tempera on canvas, 82x110
 מיכל גולדמן, **הארץ, גירוש הבדואים מ-E1**, 2013, טמפרה על בד, 82x110

concurrent with a dramatic transformation of Israeli society. On the other hand, a more formalist aspect of self-reflexivity—engagement with art itself—also stood out, perhaps primarily, in conceptual art.

The exhibition "Word and Image: Alphabet in Israeli Painting" features works by twelve Israeli artists that contain a combination of text and image. The textual element may be a quotation, a distorted quote, a personal, poetic or playful text, or a pun. The affinities between the visual and the verbal range between the exegetic and the enigmatic, between the complementary and the contradictory.

Michal Na'aman, **Princes and Prodigal Sons have Distinguishing Marks**, 1974
 Pen and marker on paper, 31x20, collection of Amon Yariv, Tel Aviv
 מיכל נאמן, **לנסיכים ולבנים אובדים יש סימני היכר מיוחדים**, 1974
 עט ועט לבד על נייר, 31x20, אוסף אמון יריב, תל אביב

Word and Image: Alphabet in Israeli Painting

Ellen Ginton

The relationship between the visual sign (image) and the linguistic sign has accompanied the history of art since its beginnings. These two modes of expression are intertwined in various ways, and it is hard to point out a period in which the visual was entirely pure or autonomous. In Greek vase paintings, the heroes' names appear next to their painted figures. Medieval manuscripts are objects in which the visual and the textual have equal status and function. Even when the image appears ostensibly pure, one may still discern the linguistic sign. In Johannes Vermeer's painting *Lady Writing a Letter with Her Maid* (1670–71), for instance, we do not see the text of the letter, but it is present in the picture nonetheless, and in the case of Piet Mondrian, who set out to remove all non-abstract elements from the painting altogether, the linguistic sign of his monogram-like signature—P.M.—is a part of the picture.

Art scholars in Antiquity, and again in the Renaissance, regarded painting and poetry as "sister arts." In the 18th century, Gotthold Ephraim Lessing formulated an opposite view when he attempted to establish the autonomy of each medium and the distinction between them in his treatise *Laocoon* (1766), an attempt repeated by theorist Clement Greenberg in the 1940s and 1950s. Shortly before and throughout the 20th century, culminating in conceptual art, the linguistic sign, the character, the word, and the whole text became an integral part of visual art, at times even the image itself (Word Art). Artists began naming their works in the second half of the 19th century, thus contributing to their transformation into a key component of the work and introducing a linguistic presence, a description of the work—*ekphrasis*—by its side. There, and in the new techniques of collage, assemblage, and readymade, which emerged in the early 20th century in the avant-garde art movements from Cubism onward, as well as in the many ways in which text penetrated artworks in the ensuing years, all the way to the text's domination of conceptual art—in all of these one may see a manifestation of the "linguistic turn" in art.

Ben-Gurion University of the Negev
Department of the Arts
Senate Gallery, George Shrut Visitors' Center
The Samuel & Mileda Ayrton University Center
The Marcus Family Campus, Be'er Sheva

Galleries Director: Yahel Sachs

Word and Image: Alphabet in Israeli Painting

Anisa Ashkar, Ido Bar-El, Jenifer Bar Lev, Asaf Ben Zvi, Deganit Berest, Yair Garbuz, David Ginton, Michal Goldman, Michal Na'aman, David Reeb, Pnina Reichman, David Wakstein

12.3.2019 – 16.6.2019

Exhibition Curators: Students of the Curatorship course taught by Ellen Ginton: May Abramov, Yakira Aranoff, Shiri Ben David, Ayelet Dahan, Lihi Dekel, Sherry Dudi, Yael Ferera, Argaman Gazit, Yael Genkin, Noy Gino, Shahr Hai, Dana Laviv, Efrat Menahem, Michal Mor, Noa Naim, Yael Roumani, Naama Sadan, Hadar Shaharabany, Michal Shamir, Mor Zfira

Catalogue

Design and production: Adam Halutz, Magen Halutz

Copy editing and English translation: Daria Kassovsky

Photographs: Avi Amsalem (English cover), Avraham Hay (p. 13), Meidad Suchowolski (p. 11), Yaron Weinberg (p. 10), Lena Gomon (p. 9), Shai Halevi (p. 8), Oron Cohen (p. 7), Ellen Ginton (p. 6), Elad Sarig (pp. 4, 3), Oded Löbel (Hebrew cover)

Printing: Keter Press, Har Tuv

English cover: Jenifer Bar Lev, **It is just before**, 1987, acrylic on linen, 150x150

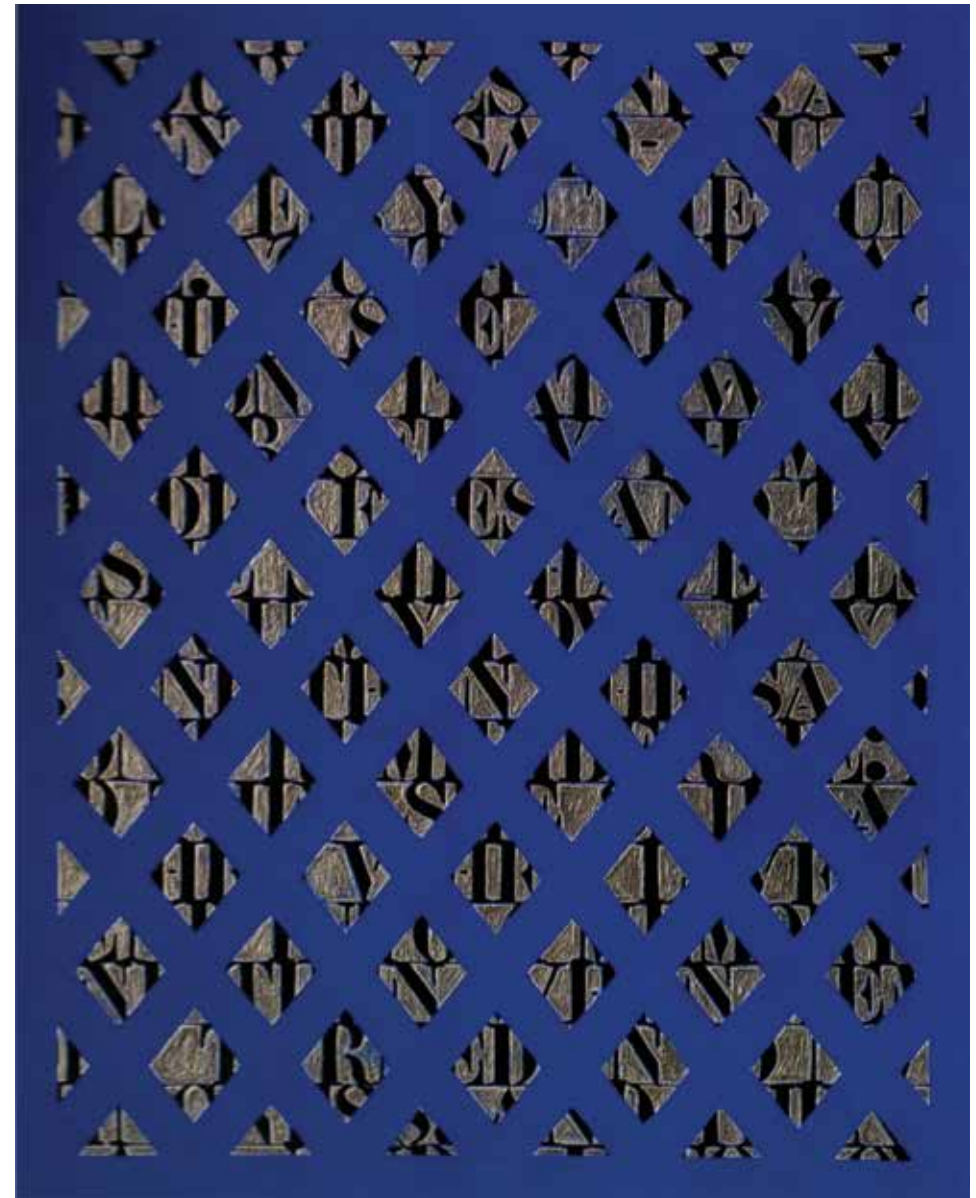
Hebrew cover: Ido Bar-El, **Moshe Press Here**, 2005, industrial paint and scratching on aluminum sign, 50x50

Measurements are given in centimeters, height x width

All the works are from the collection of the artists, unless indicated otherwise

Page numbers follow the Hebrew reading order, from right to left

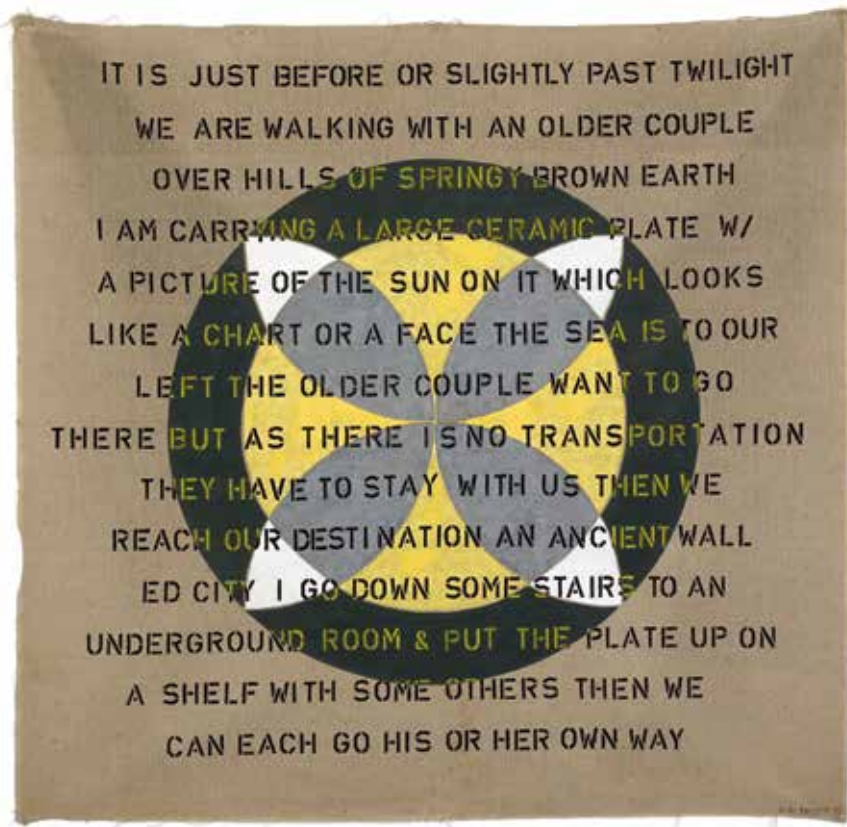
Copyright © 2019

Pnina Reichman, **Sprachgitter**, 2009, acrylic on canvas, 50x40
פנינה רייכמן, **סורג שפה**, 2009, אקריליק על בד, 50x40

Word and Image: Alphabet in Israeli Painting

Ben-Gurion University of the Negev
Department of the Arts